

189
Kappløpet mot Sydpolen i TV

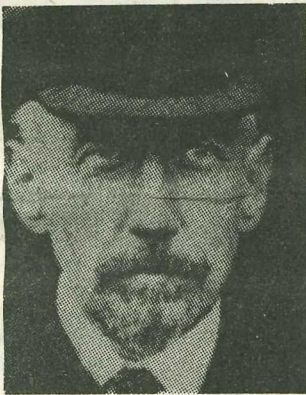
Roald Amundsens telt på Sydpolen, slik Scott fant det 18. januar 1912. «Store Gud! Dette er et fryktelig sted, og det er skrekkelig nok for oss å ha slitt hele veien hit uten den belønning å være først.»

Kunsten å dø som helt

Av Per Nyholm

Kappløpet til Sydpolen mellom engleander Robert Scott og Roald Amundsen fengsler stadig. En TV-serie skaper voldssom debatt i Storbritannia. «Historieforsknings» raser kritikerne, som også omfatter medlemmer av Scotts familie.

Serien kommer i norsk TV om vel ett år.

Roald Amundsen

Robert Scott

Det var tidlig om morgenen den 17. mars 1912. Lawrence Oates, syk og avkrettet på grunn av koldbrann i føttene, våknet i det lille, blå teltet langt inne på Sydpolen, kravlet over beina på kameratene sine og åpnet teltduken. «Jeg går rett utenfor», hvisket han. «Det vil nok ta litt tid».

Med disse ordene forsvant han i en brølende snøstorm – for aldri å vende tilbake. Det var hans 32-årsdag.

Lawrence Oates gikk over i britisk historie som en av de store helter, en mann som forstod kunsten å dø som martyr.

Oates visste at han i sin utmattede tilstand var en klamp om foten på kameratene, kaptein Robert Scott, dr. Edward Wilson og Henry Bowers. De hadde tappt kappløpet om å komme først til Sydpolen. Nå kjempet de seg tilbake til skipet sitt, «Terra Nova», som lå ute ved iskannten. De skulle aldri nå tilbake dit.

Scott, Wilson og Bowers døde senere, like heltemodig som Oates. De frøs ihjel, utsultede, en for en i sine soveposer og etterlot seg avskjedsbrev og dagbøker. Bowers var den siste som døde og skrev til sin mor: «Det er skjønt å dø sammen med slike kamerater... Vi har ingenting å skamme oss over, og du vet at jeg kjempet til det siste».

Liksom Oates ble de del av en myte: det er bedre å delta enn å vinne – en innstilling som preger Storbritannia ennå, og som mange mener er den egentlige årsak til at nasjonen sakker akterut i det globale kappløpet. Akkurat som kaptein Scott og hans menn sakk akterut i forhold til Roald Amundsen, den utholdende nordmannen, som nådde Sydpolen 17. desember 1911.

Dramatisk TV-serie

En av de siste års mest dramatiske og kjetteriske fjernsynsserier gir i disse dager de britiske fjernsynsseerne sjokk på sjokk. Amundsen framstilles som en snarrådig, målbe-

den lar britene se inn gjennom sine egne vinduer, inn i noen av de omstendigheter og holdninger som skapte deres imperium og senere førte til dets fall.

Allerede da boken kom på markedet i 1979, ble den motatt med harme. Men ingen kunne nekte for at journalisten og Skandinavia-eksperthen Huntford visste hva han skrev om. Etter at boken har vært en tur igjennom den venstreorienterte manusforfatter Trevor Griffiths skrivemaskin, koker britene av raseri. Mange ser på filmen som et marxistisk forsøk på å ødelegge folkesjelen.

Griffith dementerer at han vil underkjenne Scotts tapperhet og utholdenhet på tilbaketuren fra polen, men tilføyer: «Vi har en regjering som stadig oppfordrer oss til å vende tilbake til de store imperiale tradisjoner... Så serien tar opp den tids særpreg – med klasseforskjeller og nasjonalisme».

Når det gjelder klasseforskjellen, kommer de tydelig til syne i filmens innslag om Scott, spilt av Martin Shaw. Engleander, født 1868 i en herskapsvilla utenfor Plymouth, er et produkt av sin tid og sosiale posisjon, en strevsom og ikke helt kompetent sjøoffiser, drevet fram av sin ambisiøse kone, Kathleen Scott.

Klasseforskjell var et praktisk talt ikke-eksisterende fenomen i det fattige Norge, som nettopp hadde løst seg fra Sverige. Begrepet var ukjent for Amundsen, født 1872 i en familie av skipsførere. Men at nasjonalfølelse motiverte Amundsen – briljant og kjølig framstilt av Sverre Anker Ousdal – er klart. Nordmannen hadde et brennende ønske om å plante Norges flagg på Sydpolen.

Roald Amundsen, til venstre, på Sydpolen 14. desember 1911.

Robert Scott – ved bordenden – feirer sin fødselsdag for siste gang, 6. juni 1911, i hytta på Kapp Evans.

Blant dem som går til angrep på filmen er polarforsker Vivian Fuchs. Han er kommet med en bemerkning som må glede Huntford og Griffith: «Jeg er sterk motstander av å trække på folk som er en del av vår historie».

Lord Kennet, Kathleen Scotts sønn fra annet ekteskap, født 11 år etter kaptein Scotts død, er en annen energisk kritiker av serien. Han beskylder Griffith for å falske historien og krever serien stoppet. Både Fuchs og dr. John Hemming, direktør for det Kongelige Geografiske Selskap, som stod bak ekspedisjonen, hevder at de ikke ville angripe Griffith eller produsenten Ferdinand Fairfax hvis det ble slått fast at «Last Place on Earth» er oppdiktet. Det de har vanskelig for å akseptere, er filmens påstand om at den gjengir virkeligheten, sier de.

Kritikerne kan ikke forsone seg med filmens vel dokumenterte framstilling av Scott som en svak og ubereg-

nelig nevrotiker, en sentimental amatør som ikke forutser følgene av sine egne beslutninger, en snobb som skyver de beste og mest erfarne i sin ekspedisjon fra seg, og som til slutt – vel vitende om at han er blitt slått – bevisst eller ubevisst velger å dø på en måte som kan skaffe ham berømmelse: sultedøden bare 15 kilometer fra den britiske baseleiren.

Overfor denne representant for et imperium som allerede er i oppløsning, står Amundsen fra det unge Norge i sterk kontrast: Begeistret, men også jernhard, lojal overfor sine folk, metodisk, forsiktig og nøktern. Der Scott mister hodet i farens stund, lærer Amundsen av egne og andres erfaringer. Der Scott drar ut med ubrukelig dyr og ubrukelig teknikk, bl. a. ponnier og dieseldrevne sleder, stryker Amundsen fram med ski og hundspann.

Det er typisk for Scott, sier Huntford, at han sleper lassevis av sauekjøtt med seg til Antarktis, men at han ikke skifter ut ekspedisjonsskipets defekte håndpumpe, som er en trussel mot sikkerheten. Britene tror ikke at selene på Sydpolen kan spises. Amundsen vet det og gjør det. Etter som han bruker forsyningene sine på turen innover isen, skyter han hundene sine og lar de andre hundene leve av kadavrene. På norsk side er alt regnet ut, intet kan gå galt. På britisk side blir det somlet og famlet, improvisert og unnskyldt. Den døende Scott slutter dagboken med disse ordene: «Årsaken til denne katastrofen ligger ikke i dårlig organisasjon, men i uhell over alt hvor det var nødvendig å ta en risiko». Selv i de siste minuttene av sitt liv må han bortforklare og tenke på ettermålet sitt.

I London gikk historieforskerne i gang, hevder Griffith. Da en unnsætningsseks-

pedisjon fant de tre ihjelfrosset i teltet (Oates ble funnet senere i isødet), ble det holdt skjult at de var omkommet av skjørbruk, en mangelsykdom som aldri plaget den norske ekspedisjonen. Den energiske Kathleen Scott sensurerte sin manns dagbok før den ble offentliggjort, for å sikre hans ettermæle. Det var bittert for verdensmakten å bli slått av et lite, primitivt land.

– Vi vet hvor grovt det ble manipulert med nyhetene om Falklandsøyene, nedskytingen av det koreanske passasjerflyet og invasjonen av Grenada, sier Griffith. – Derfor er det viktig å se nærmere på hvordan en annen myte ble skapt over en for øvrig ærefull og heroisk fiasko.

– Den britiske herskende klassen forakt for profesjonisme er en tradisjonell skyteskive for venstreorienterte forfattere, mener journalisten Philip Purser. – Men jeg har lagt merke til at de viser liten entusiasme i de tilfeller, for eksempel Falklandskrig, hvor britene virkelig opptrer profesjonelt.

Anti-patriotisk

– Jeg er meget, meget skuffet, kommenterer dr. Hemming. – Det hele er så hysterisk anti-patriotisk at det er tåpelig.

Scott og hans folk nådde Sydpolen 17. januar 1912, ødelagt av fellernæring og av å ha slept sine tunge sleder 1 500 kilometer innover isen. På nullpunktet fant de det norske flagget og en hilsen fra Amundsen, som overlot dem sine overflødig forsyninger. Bowers noterte: «Det er trist at nordmennene kom oss i forkjøpet, men jeg er glad for at vi har klart oss på god engelsk vis ved å trekke selv...».

Motet og pinslene var alltid det beste.

(Aftenbladet/Jyllands-Posten)